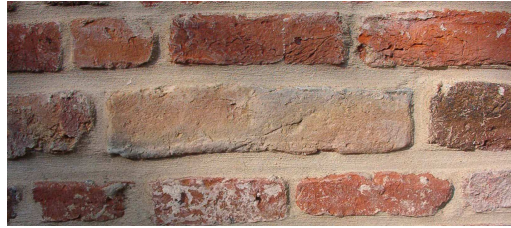

Kloostermoppen in Roosendael.

Haha, da's een goei. Nog een goei. En daar nog één. Haha...

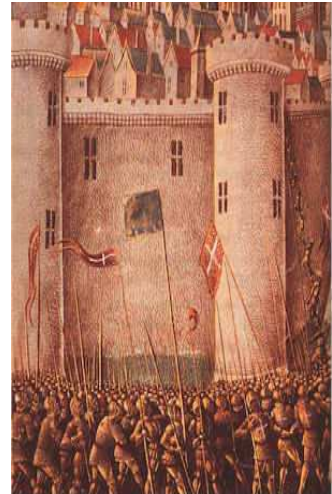
Helaas, beste lezer, met "kloostermoppen", bedoelen we **niet** de grapjes over paters en nonnen. Die hebben inmiddels een lange baard gekregen. Behalve de nonnetjes haha... Kloostermoppen zijn...**bakstenen** haha...

De Romeinen kenden de baksteen, en ze maakten er veelvuldig gebruik van. Het Colosseum in Rome en de Muur van Hadrianus dateren uit de 4de eeuw na Christus. In het binnenste van de dikke muren zijn echter enorm veel kapotte bakstenen verwerkt. De Romeinen moeten dus nog een groot percentage uitval of minderwaardige stenen gehad hebben na het bakken (misbaksels!).

Nadat de Romeinen hier omstreeks 406 na Christus verdreven werden door de Germanen, ging de kennis om bakstenen te maken in onze streken stilaan verloren.

Met de Kruistochten vanaf omstreeks 1100 ontdekte men echter dat hele steden in het Midden-Oosten, zoals bijvoorbeeld Damascus, Antiochië, Jeruzalem, volledig in baksteen waren opgetrokken, en die steden stonden er toen reeds honderden jaren. Die stadsmuren waren vele meters hoog. De kruisvaarders hadden er dan ook een lange belegering voor nodig om deze steden te veroveren¹.

Antiochië

Stenen maken op de plek waar ze nodig waren, had een groot voordeel tegen stenen uit de rotsen hakken, en die dan vele tientallen of honderden kilometers transporteren met paard en kar of met de boot. Stenen bakken kon overal waar er klei in de grond te vinden was.

Het waren de Cisterciënzermonniken die in de loop van de 12de eeuw de baksteen opnieuw in onze contrèien introduceerden, de zogenaamde kloostermoppen. De Sint-Bernardusabdij in Hemiksem, bijvoorbeeld, is gebouwd bovenop de kleilagen van de Boomse Cuesta². De steen lag er, onder vorm van klei, onder hun voeten. Als basislengte voor de baksteen koos men de meest voor de hand liggende: de voet³. De breedte werd dan een halve voet, en de dikte een kwart van een voet.

¹ Damascus bvb liet Godfried van Bouillon liever links liggen dan er een lange belegering voor over te hebben.

² Het Spaanse woord "cuesta" betekent helling.

³ Een voet is ongeveer 30 cm. In de vroegste stedenbouwkundige voorschriften (13de-14de eeuw) werd de lengte van de voet vastgelegd. Opvallend was dat iedere stad voor de lengte van de voet een eigen afmeting definieerde, zodat er een wirwar van allerlei verschillende maten ontstond, die echter allemaal "ongeveer" even groot waren. In Mechelen was de voet bvb 27,8 cm. In Antwerpen bijna 30 cm. Komt daarvan de uitdrukking "op grote voet leven"?

De Boomse Cuesta met in de ondergrond een dikke kleilaag van +- 70 m dik, vinden we reeds terug op de noordelijke oever van de Schelde in Tielrode en Steendorp. Voorbij Rupelmonde, waar de Cuesta doorsneden wordt door de Schelde, zet de helling zich voort op de noordelijke oever van de Rupel (Hemiksem, Schelle, Niel, Boom, Terhagen, Rumst). Maar ook verder naar het oosten is de kleilaag terug te vinden. Zo is de Vosberg (Kontich en Waarloos) de voortzetting ervan, en op de zuidelijke oever van de Nete loopt de kleilaag verder onder een flink deel van St-Katelijne-Waver. In de omgeving van de Midzeelhoeve bijvoorbeeld is een aanzienlijke baksteenproductie geweest, want er zijn nog vele kleiputten terug te vinden.

Men moest niet alleen de juiste mengverhouding tussen klei en zavel proefondervindelijk vaststellen – gezien de hoeveelheid “slechte” stenen die we bij de bouwwerken in het oude Rome terugvinden, kenden zij die blijkbaar ook niet –, maar men moest ook de methode van drogen, de bakmethodiek en de baktijd volledig op punt zetten. Ook de afmeting van de (veld)oven moest worden vastgesteld. Zo’n veldoven werd immers gewoon ter plaatse gebouwd, en was bedoeld om in één operatie honderduizenden of zelfs een miljoen stenen tegelijk te bakken.

Men heeft de voet als afmeting pas verlaten, zodra de kwaliteit van de stenen helemaal was zoals ze moest zijn. Kleinere stenen zijn dus pas ontstaan, nadat men de techniek volledig onder de knie had. En dat was pas meer dan een eeuw later, omstreeks 1250-1270. Na de kloostermop kwam eerst een steen met een lengte van driekwart voet, en pas nadien is men met een halve voet gekomen. Die afmetingen gebruiken we nu nog steeds.

Op het domein Roosendael vinden we, met name in de muur van de omheining, bakstenen terug van een voet groot. Dat betekent dus dat deze stenen moeten dateren van de tijd voor de voet als afmeting werd verlaten. Dus van voor 1270. Zelfs al bevinden deze stenen zich vaak boven kleinere stenen, dan blijft dit gegeven overeind, want de muur, die oorspronkelijk met kalkmortel werd opgetrokken, was onderhevig aan natuurlijke erosie⁴.

Opnergids André vertelt nog een kloostermop.

⁴ De invloed van het weer speelde uiteraard een belangrijke rol, waarbij vooral vriesweer voor heel wat schade zorgde. Maar ook planten vestigden zich op de muur, en droegen bij tot de natuurlijke sloop. Later, tijdens de periode van leegstand van de abdij (na 1576), werd ongetwijfeld veel bouw materiaal uit de muur gesloopt en gestolen. De muur moet in het verleden dus herhaalde malen hersteld en zelfs heropgebouwd zijn. Dat dit niet steeds door de beste metselaars gebeurde, moge duidelijk zijn. En dat daarbij de oudste stenen niet op hun oorspronkelijke plek onderaan in de muur terechtgekomen zijn, is dan al even evident.